MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
GEOFFREY VALENZIA

Seduta tat-13 ta' Ottubru, 2003

Citazzjoni Numru. 1285/2000/1

Onor. Dr. Gavin Gulia

Vs

Dione Borg u Victor Camilleri

Il-Qorti.

Preliminari

Rat **l-att tac-citazzjoni** li permezz taghha gie premess illi l-konvenuti Dione Borg bhala awtur u Victor Camilleri bhala editur tal-gurnal “Il-Mument” fl-ewwel pagna, u jkompli fit-tieni pagna, tal-harga tal-istess gurnal tal-Hadd 19 ta’ Gunju, 2000, ippubblikaw artikolu intestat “Il-Mahfra ta’ Gulia” li permezz tieghu allegaw fost ohrajn li l-istanti meta kien jokkupa l-kariga ta’ Ministru tal-Gustizzja, kien ta’ mahfra minn sentenza ta’ habs lil “wiehed mid-Distrett

tieghu" b'mod li l-messagg li jinghata lil qarrej ordinarju huwa li l-istanti fil-qadi ta' dmirijietu ghamel xi irregolarita' biex jaqdi persuna mid-distrett tieghu bil-ghan li jakkwista vantagg minn ghandu jew jaghtih vantagg li mhux misthoqq. Il-konvenuti volutament jonqsu li jaghtu stampa shiha u gusta ta' dak li gara, anzi bl-allegazzjoni li l-kaz "inzammet mistura" u li jista' jkun hemm kazijiet ohra mohbija, l-istess konvenuti jimplikaw sistema ta' irregolarita' minn naha ta' l-istanti.

Premess illi l-istanti ma ghamel xejn irregolari, u l-allegazzjoni u l-implikazzjoni fl-artikolu msemmi huma malafamanti fil-konront tieghu.

Premess illi bl-artikolu imsemmi l-konvenuti taw malafama lill-istanti billi attribwewlu fatti determinati bi skop li joffendu l-unur u l-fama tieghu u li jesponuh ghar-redikolu u ghad-disprezz tal-pubbliku.

Premess illi l-istanti bhala parti offiza ghandu dritt ghad-danni kontemplati fl-Att dwar l-Istampa (Kap 248 tal-Ligijiet ta' Malta).

Ghaldaqstant l-attur talab lil din il-Qorti, prevja kull dikjarazzjoni necessarja u opportun:

1. tiddikjara illi l-istess konvenuti taw malafama lill-istanti bl-istampat fuq imsemmi bil-ghan li jtellfu jew inaqqsulu r-reputazzjoni tieghu, kif fuq inghad ;

2. tikkundanna lill-istess konvenuti jhallsu lil attur dik is-somma li din il-Qorti tiddetermina bhala danni u riparazzjoni tal-ingurja morali fuq malafama li huwa sofra bil-pubblikazzjoni fuq imsemmija.

Bl-ispejjez u bl-imghax legali.

Rat id-dikjarazzjoni ta' l-attur a fol. 3 tal-process;

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenut Victor Camilleri a fol. 11 tal-process fejn eccepixxa:

1. Illi l-pubblikazzjoni de quo tammonta ghal “fair comment” dwar fatti sostanzjalment korretti.

2. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat li l-konvenut Dione Borg debitament notifikat baqa’ kontumaci;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti ezibiti;

Semghet ix-xhieda bil-gurament;

Semghet lill Avukati difensuri;

Rat in-noti tal-partijiet;

PROVI

L-attur xehed li hu hassu ngurjat bl-artikolu nkwistjoni billi fl-assjem tieghu l-artikolu jaghti stampa falza u jiftiehem mill-qarrej ordinarju illi hu ghamel xi haga rregolari u taha mahfra lill persuna mid-distrett tieghu bi skop propagandistiku. Min jaqra l-artikolu jifhem li hu ma mexiex korrettement fl-inkarigu tieghu bhala Ministru izda abbuza. Il-konvenuti riedu jimplikaw li dina l-mahfra kienet “kontroversjali” parti minn “pattern” ta’ mahfriet moghtija taht Gvern Laburista, u l-kaz jissemma fil-kuntest ta’ kazi ohra fejn kien hemm rizenja ta’ Ministru u kaz ta’ iehor ta’ qtil u swat ta’ anzjana.

L-artikolu jenfasizza li l-Avukat Generali kien irrimarka li r-reat kien wiehed gravi, pero’ jonqos li jinforma lill qarrejja li l-istess Avukat Generali kien irrakkomanda li t-talba ghall mahfra tintlaqa’ in parti.

L-artikolu jitfa dell fuqu billi jimplika li l-kaz inzamm “mistur” cjoe tant kien hazin u rregolari li kien hemm bzonn li jibqa’ mohbi. Dan ma kienx minnu billi l-kaz kien gie rapportat sentejn qabel fil-Malta Independent fit-30 ta’ Awissu 1998 Dok GG u hadd ma kien allega li hu ma kienx mexa korrettement. Hu kien mexa korrettement u t-talba ghal mahfra mxiet skond il-proceduri normali li solitu

jigu segwiti f'kazijiet simili. Fl-ebda mument ma kien influwenzat mill-fatt li l-persuna in kwistjoni kienet mill-Qrendi, u lanqas ma kien jaf lill dina l-persuna jew il-familja taghha.

L-artikolu ma llimitax ruhhu ghal rapport bona fide ta' dak li nghad fil-Parlament izda kompla fuqu u allega u bena stampa ta' irregolarita'. Hu jhoss li l-artikolu inkiteb b'mottiv politiku wara li hu kien ressaq mozzjoni ta' censura fil-Parlament fil-konfront tal-Ministru Tonio Borg.

Dr. Mark Said xehed fil-kawza 1286/00 (ara fol. 30) u qal li f'dana l-kaz il-piena kienet wahda sproporzjonata u l-Avukat Generali kien taha parir li jkun hemm tnaqqis jew temperament fil-piena nflitta.

Dr. Joseph Galea Debono xehed li hu kien dahal f'dana l-kaz fl-istadju ta' l-Appell Kriminali. Il-Prosekutur kien qabel mieghu li l-piena kienet wahda esagerata. Kien ghamel petizzjoni lil President. Kien anke kellem lill attur u dana kien qallu li jried joqghod fuq il-pariri li jaghtuh id-dipartimenti specjalment l-Avukat Generali. Eventwalment kienu tnaqqsulu erba' xhur mill piena tal-klijent tieghu.

Il-konvenut Borg baqa kontumaci mentri Camilleri ma xehedx.

Xehdu l-Onor Dr. Tonio Borg u l-Onor. Dr. Austin Gatt.

KONSIDERAZZJONIJIET TA' DRITT

Skond l-artikolu 11 tal-Kap 248 il-malafama tikkonsisti fl-attribuzzjoni lill persuna ta' fatti determinati bi skop li joffendu l-unur u l-fama taghha, jew li jesponuha ghar-redikolu jew ghad-disprezz tal-pubbliku.

Il-kritika hi fondamentali f'socjeta' demokratika, pero' dejjem hemm il-limiti. Dawn il-limiti f'kazijiet bhal dan li jkunu ta' interess pubbliku generali, ghandhom ikunu

wesghin kemm jista’ jkun, b’mod partikolari meta hemm involuti persuni pubblici bhal ma huwa l-attur.

Skond gurisprudenza ricenti d-dritt ta’ l-espressjoni permezz ta’ l-istampa ghandu jinghata nterpretazzjoni wiesgha, b'tali mod li, skond ic-cirkostanzi partikolari tal-kaz, kritika harxa u azzardata tista’ tigi wkoll permessa dejjem sakemm din tkun entro l-limiti ta’ dak li hu ragonevoli (Ara Appelli Civili, “**Fenech vs Callus et**” - 4 ta’ Frar, 1994; “**Sant vs Camilleri et**” - 14 ta’ Frar, 1994; u “**Mons A Gauci vs M. Schiavone et**” - 8 ta’ Novembru, 1995).

“Ghalhekk f’kazijiet li jkunu ggeneraw interess kbir fil-pubbliku u fejn ikunu nvoluti persuni pubblici l-limiti tal-kummenti huma wiesghin pero’ hemm dejjem limiti. Tali limiti huma dettati fuq kollox minn dak li hu ragjonevoli, minn dak li hu dicenti u minn dak li jista’ jkun accettat fis-socjeta’ in partikolari. Hemm ukoll id-dritt li kull persuna, pubblika o meno, li tigi tutelata kemm fil-persuna taghha kif ukoll fil-fama taghha. Implikazzjonijiet, minghajr fondament, maghmula ghal kwalunkwe raguni, anke possibilment ghal raguni politika,….,ma jistghu qatt jigu accettati la fil-kuntest ta’ fatti li qajjmu nteress pubbliku u lanqas fejn hemm involuti nies pubblici” (Ara Onor. Dr. J. M. Fenech vs L. Cauchi et A.C. JSP 16/1/2002).

Illi konsistenti ma’ dan il-principju jsegwi li “kemm-il darba l-fatti hemm allegati ma jirrizultawx li huma veri, allura dak li hemm fihom addebitat lill-attur huma fatti ngurjuzi ghall-ahhar”. “**Edgar Bonnici Cachia vs Dr. Michael Frendo et noe**” (P.A. (JF) 27 ta’ April 1999 – Vol. LXXII. Pt 3/V pg 792).

KONTESTAZZJONI

L-attur qed jissottometti li l-messagg li l-artikolu, fl-assjem tieghu, jaghti lill qarrej ordinarju huwa li l-attur ikkometta xi rregolarita’ u abbuza mill-kariga tieghu bhala ministru biex jaqdi persuna mid-distrett tieghu bi skopijiet politici. L-

artikolu ma llimitax ruhhu ghal rapport bona fide ta’ dak li nghad fil-Parlament izda jaghmel allegazzjoni cara ta’ rregolarita’. Dan kemm bil-mod kif gie prezentat l-artikolu; kemm bl-irbit ma kazijiet ohra mfissra fl-artikolu bhala “kontroversjali” u li wasslu ghar-rizenja ta’ Ministru; kemm bl-enfasizzar li l-kaz kien wiehed gravi; kemm bl-ommissjoni tal-fatti, inkluzi dak li l-Avukat Generali kien favorevoli ghat-tnaqqis fil-piena nflitta. Fl-assjem il-konvenuti ma tawx stampa vera tal-fatti izda bnew storja bl-iskop li jattakkaw l-unur u l-fama ta’ l-attur.

Il-konvenut Camilleri jikkontendi li l-pubblikazzjoni de quo kienet tikkontjeni fatti veri u l-kummenti relattivi kienu fil-limiti permissibbili f’demokrazija u ghalhekk mhux libelluzi. Jikkontendi inoltre li l-artikolu ma qed jimplika xejn; qed jghid fatti veri u korretti u qed jesprimi opinjoni li l-attur ma agixxiex korrettement f’din il-kwistjoni u dwar din tista’ taqbel jew ma taqbilx mieghu. Dan hu “*value judgement*” bazat fuq fatti veri u korretti u dina l-opinjoni ma hiex “*susceptible of proof*” ghalhekk mhiex libelluza.

KONSIDERAZZJONIJIET

Illi l-artikolu nkriminat deher fil-gazzetta “Il-Mument” fl-ewwel pagna, u jkompli fit-tieni pagna, tal-harga tal-istess gurnal tal-Hadd 19 ta’ Gunju, 2000, intestat “Il-Mahfra ta’ Gulia” li permezz tieghu l-konvenuti allegaw fost ohrajn li l-attur, meta kien jokkupa l-kariga ta’ Ministru tal-Gustizzja, kien ta’ mahfra minn sentenza ta’ habs lil “wiehed mid-Distrett tieghu”.

Dan l-artikolu kien deher in segwitu ghal diskors li kien sar fil-Parlament mill Onor. Dr. Tonio Borg fil-15 ta’ Gunju 2000 fejn dana kien irrisponda ghall mozzjoni ta’ censura li kien ghamel l-attur lill istess Dr. Borg dwar harbiet mill-habs ta’ Kordin.

Dwar l-istess mahfra kien inkiteb artikolu sentejn qabel, u cjoe fit-30 ta’ Awissu, 1998 fl-Indipendent (Ara fol. 23 u 28).

Meta wiehed iqabbel dak li qal il-Ministru Dr. Tonio Borg fil-Parlament u l-artikolu inkriminat u dak li nkiteb fl-Independent wiehed jinduna ghaliex l-artikolu inkriminat huwa wiehed libelluz u malafamanti.

Il-Ministru Dr. Tonio Borg fil-Parlament kien qal hekk:

Jiena qatt ma ffirmajt amnestija biex xi hadd fid-distrett tieghi johrog mill-habs erba xhur qabel iz-zmien wara li kien ikkaguna dizabilita' fizika fuq persuna ohra wara incident. Jien qatt m'ghamilt dawn l-affarijiet. Allura dakinhar ghax ma rrizenjajatx int.Onor. Gulia (ara fol. 37).

L-Independent kienet irrapportat l-istess mahfra sentejn qabel (ara fol. 38) u mkien ma jissemma li dina l-mahfra inghatat lill dina l-persuna ghax kienet mid-distrett ta' l-attur jew issemmiet xi rregolarita' fil-konfront ta' l-attur.

Meta xehed l-Ministru Dr. Tonio Borg dana qal li meta vverifika mal-file hu sab li kien veru li kienet inghatat mahfra; kien veru li kienet tnaqqset is-sentenza; kien veru li dina l-persuna kienet instabet hatja ta' offiza gravi nvolontarja; kien veru li kien hemm sentenza tal-prim istanza u ta' l-Appell li ma ddisturbawx is-sentenza ta' prigunerija.

Izda dak li ma jinghadx ukoll, anke fl-artikolu nkriminat, huwa li l-Avukat Generali kien irrakkomanda li t-talba ghall mahfra tintlaqa' in parti.

Ii t-talba ghal mahfra mxiet skond il-proceduri normali li solitu jigu segwiti f'kazijiet simili (ara xhieda Dr. Joseph Galea Debono li unikament kien ha l-inizzjattiva li jressaq petizzjoni lill-President ta' Malta).

Ii l-attur la kien jaf lill dina l-persuna u lanqas il-familja taghha.

Ii ma kien hemm xejn "mistur" f'dan il-kaz jew li kien hemm bzonn awtorizzazzjoni tal-Kabinett.

A differenza ta’ dak li inkiteb sentejn qabel fil-gazzetta Independent, u ta’ dak li ntqal fil-Parlament, l-artikolu inkriminat jiehu l-ispunt biex jattakka lill attur u ghati messagg li qarrejja li l-attur fil-qadi ta’ dmirijietu ghamel xi rregolarita’ biex jaqdi persuna mid-distrett tieghu bil-ghan li jakkwista vantagg minn ghandu jew jaghtih vantagg li mhux misthoqq. L-artikolu mhux qed ighid biss li nghatat dina l-mahfra u li ma jaqbilx maghha imma qed jimplika li dina l-mahfra inghatat ghax il-persuna koncernata kienet mid-distrett ta’ l-attur. Huma attribwew malizzjozament motiv politiku lill attur fil-qadi ta’ dmirijietu.

Dan jirrizulta kemm mit-titolu ta’ l-artikolu b’ittri homor kbar u bir-ritratt ta’ l-attur fuq l-ewwel pagna, kif ukoll mill-kontenut ta’ l-artikolu partikolarment fit-tieni parti tieghu fejn jimplika dina l-inkorrettezza da parti ta’ l-attur. L-artikolu jassocja dana l-kaz ma kazijiet ohra ‘kontroversjali’ ta’ mahfra taht il-Partit Laburista moghtija f’Jannar 1998 meta kien irrezenja l-Ministru Charles Mangion u ma mahfra ohra fil-1996 in konnessjoni ma qtil u swat ta’ persuna anzjana.

L-artikolu jsemmi li l-Avukat Generali kien informa lill attur dwar il-gravita’ ta’ l-akkuzi li dwarhom l-akkuzat kien instab hati, izda jhalli barra li l-Avukat Generali kien irrakkomanda li t-talba ghall mahfra tintlaqa’ in parti.

L-artikolu jsemmi wkoll li mhux maghruf jekk il-Kabinett Laburista kienx infurmat bil-mahfra moghtija mill-attur u ghaliex dina nzammet mistura, meta fil-fatt il-Kabinett ma kellux bzonn ikun infurmat f’kazi bhal dawn billi dina kienet fid-diskrezzjoni tal-ministru u ma kien hemm xejn mistur kif implikat.

Ghalhekk il-Qorti tikkonkludi li bl-enfasizzar zejjed li sar f’dan l-artikolu u anke bl-ommissjoni tal-fatti l-konvenuti ma tawx stampa vera tal-fatti izda bnew storja bl-iskop li jattakkaw l-unur u l-fama ta’ l-attur. Skond l-awtur Gatley ‘On Libel and Slander’ (pagna 82 disgha edizzjoni) “*The ordinary and natural meaning may therefore include any implication or inference which a reasonable reader guided by general knowledge would draw from the words.’*

'More often the sting is not so much in the words themselves as in what the ordinary man will infer from them'.

DECIZJONI

Ghal dawn il-motivi l-Qorit tiddeciedi billi

Tiddikjara illi l-pubblikazzjoni suriferita hija libelluza u malafamanti fil-konfront ta' l-attur u li tesponih ghad-disprezz u r-redikolu tal-pubbliku;

Tikkundanna lill-konvenuti sabiex ihallsu lill-attur is-somma ta' hames mitt lira Maltin (Lm500) bhala danni b'applikazzjoni ta' l-Artikolu 28 ta' Kap. 248 tal-Ligijiet ta' Malta;

Bl-ispejjez kontra l-konvenuti.

< Sentenza Finali >

-------------------------------TMIEM-------------------------------